Green Building Council Finland ry
Siltasaarenkatu 8-10, 00530 Helsinki
00100 Helsinki
Y-tunnus: 2367766-3

Kirjallinen lausunto ympäristövaliokunnalle

6.11.2024

Eduskunnan ympäristövaliokunta

Viite **HE 101/2024 vp sekä asiantuntijakuuleminen 7.11.2024**

Yhteenveto: rakentamislain toimet ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja kiertotalouden edistämiseksi ovat hyviä mutta riittämättömiä – korjaussarja heikentää vaikuttavuutta

Ilmastoselvitys ja siihen nojaava hiilijalanjäljen raja-arvo ovat hyvä keino ohjata rakentamisen päästöjä ja on hyvä asia, että nämä otetaan käyttöön.

Valitettavasti muutosten vaikutus päästöihin on hyvin pieni.
1) Ohjaus koski alkuperäisessäkin rakentamislaissa vain osaa päästöistä, ja nyt hallituksen esityksen myötä vaikutus on entistä pienempi.
2) Vaikuttavuuteen tuo epävarmuutta kesken oleva lainsäädäntö koskien rakennusten hiilijalanjäljen raja-arvo-ohjausta. Ilmastoselvityksen tekeminen itsessään ei ohjaa hiilijalanjäljen suuruutta, ellei sille ole määritelty raja-arvoa.
3) Vaikuttavuutta pienentää myös se, että sääntelyssä ei ole määritelty selkeästi noudattamatta jättämisen seurauksia.

Kiertotalouden osalta muutosten vaikutukset ovat ristikkäisiä: ne osin edistävät kansallisten kiertotaloustavoitteiden saavuttamista, osin hidastavat.

Jatkossa kunnianhimoisempi lainsäädäntö on tarpeen, jotta ilmastotavoitteet voidaan saavuttaa ja Suomen kansainvälinen kilpailukyky esimerkiksi rakennustuotteiden viennissä pysyy korkealla tasolla. Suomi jää tällä hetkellä jälkeen muista Pohjoismaista.

Yleistä lausunnonantajasta

Green Building Council Finland on voittoa tavoittelematon kiinteistö- ja rakennusalan järjestö, jonka 320 jäsenyritystä ja -organisaatiota edustaa kattavasti koko rakennettua ympäristöä, läpi arvoketjun ja elinkaaren. Yhdessä haluamme johtaa kiinteistö- ja rakennusalan kestävyyssiirtymää. Visiomme on maapallon kantokyvyn rajoissa menestyvä kiinteistö- ja rakennusala.

Yleisesti: rakentamislain toimet ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja kiertotalouden edistämiseksi ovat hyviä mutta riittämättömiä

Ilmastoselvityksen toteuttaminen on tärkeä, mutta vaikutuksiltaan pieni askel oikeaan suuntaan. Hallituksen esityksen myötä vaikutus pienenee entisestään.

Ympäristöministeriön mukaan ”rakentamislakiin tällä hallituskaudella tehtävät muutokset keventävät hallinnollista taakkaa ja byrokratiaa sekä selkeyttävät valitusoikeutta. Lailla torjutaan ilmastonmuutosta, edistetään kiertotaloutta, sujuvoitetaan rakentamista ja tuetaan rakennetun ympäristön digitalisaatiokehitystä.”[1]

Rakentamislain korjaussarjan ja HE 101/2024 vp:n muutosten myötä voidaan todeta, että vain toinen edellä kuvatuista tavoitteista toteutuu: hallinnollinen taakka kevenee, mutta sen sijaan vaikutukset ilmastonmuutoksen torjunnan näkökulmasta heikkenevät. Kiertotalouden edistämisen osalta vaikutukset ovat ristiriitaisia.

[1] Rakentamislaki - Ympäristöministeriö 17.10.2024

Green Building Council Finland ry
Siltasaarenkatu 8-10, 00530 Helsinki
00100 Helsinki
Y-tunnus: 2367766-3

Kirjallinen lausunto ympäristövaliokunnalle

6.11.2024

Ilmastoselvitys ei ohjaa rakentamisen koko kokonaisuutta vaan pientä osaa rakentamisesta

1) Ohjaus koski alkuperäisessäkin rakentamislaissa vain osaa päästöistä, ja nyt hallituksen esityksen myötä vaikutus on entistä pienempi.

Edellisellä hallituskaudella säädetty rakentamislaki pyrki vähentämään rakennetun ympäristön päästöjä edellyttämällä ilmastoselvitystä uudisrakentamiselta, laajoilta korjaushankkeilta ja pientaloilta.

- Laissa rajattiin jo tässä vaiheessa, että se ei koskenut teollisuuden, pelastustoimen, maatalouden ja muita rakennuksia. Näiden osuus on ollut viimeisen vuosikymmenen ajan noin 16% tuotesidonnaisista päästöistä.

Hallituksen esityksen pohjalta rakentamislain ilmastoselvitys koskisi vain uudisrakentamista ja sitäkin vain osittain, koska pientalojen uudisrakentaminen rajataan pois. Myöskään korjausrakentamisessa ei jatkossa edellytettäisi ilmastoselvitystä.

- Uudisrakentamisesta muodostuu vuosittain noin 39% tuotesidonnaisista päästöistä Suomen tasolla (pientalot 6 noin prosenttiyksikköä).
- Ilmastoselvitystä ei vaadita muilta rakentamisen osa-alueilta, joista muodostuu kuitenkin merkittävä osa rakentamisen tuotesidonnaisista päästöistä: korjausrakentamisesta, tilamuutoksista ja purkamisesta (30 %) ja infrarakentamisesta (31 %).

Yhteenvetona uusi ehdotettu laki ohjaisi kaikista tuotesidonnaisista rakentamisen päästöistä yhteensä vain alle 20 %.

2) Vaikuttavuuteen tuo epävarmuutta kesken oleva lainsäädäntö koskien rakennusten hiilijalanjäljen raja-arvo-ohjausta. Ilmastoselvityksen tekeminen itsessään ei ohjaa hiilijalanjäljen suuruutta, ellei sille ole määritelty raja-arvoa.

Ilmastoselvityksen tekemisen velvollisuus ei kuitenkaan tarkoita, että päästöt pienenisivät tämän verran, vaan että ainoastaan noin suureen osaan päästöistä tällä pyritään vaikuttamaan. Vaikuttavuuteen epävarmuutta tuo kesken oleva lainsäädäntö koskien rakennusten hiilijalanjäljen raja-arvo-ohjausta.

- Jos raja-arvoilla saadaan alennettua päästöjä kussakin sääntelyn piirissä olevassa rakennushankkeessa keskimäärin esimerkiksi 10 %, niin tuotesidonnaiset päästöt putoaisivat kokonaisuudessaan 2 %:illa.

3) Vaikuttavuutta pienentää myös se, että sääntelyssä ei ole määritelty selkeästi noudattamatta jättämisen seurauksia.

Tämän lisäksi heikkoutena uudessa lainsäädännössä on, että ilmastoselvityksen toimittamiseen tai raja-arvojen noudattamiseen ei liity sanktioita tai esimerkiksi velvollisuutta maksaa kompensaatiota, jos raja-arvojen todetaan ylittyvän käyttöönottovaiheessa annettavassa ilmastoselvityksessä.

Voidaan nähdä, että ohjaus ei ole aitoa, pakottavaa ohjausta vaan se muistuttaa ilmoitusvelvollisuutta.

- Tässä tapauksessa vaikuttavuus voi pudota noin kymmenesosaan.

Muiden päästöjen vähentäminen jää edelleen hankkeiden tilaajien vapaaehtoisuuden ja esimerkiksi rahoituksen ohjausvaikutuksen varaan. Markkinan signaalien pohjalta vapaaehtoisuus ohjauskeinona ei ole riittänyt päästölaskennan ja systemaattisen päästöjen vähentämisen vakiinnuttamiseen osaksi esimerkiksi korjausrakentamisen koko kenttää.

Kiertotalouden osalta vaikutukset ristikkäisiä

Kiertotalouden osalta rakentamislain muutokset osin edistävät kansallisten tavoitteiden saavuttamista, osin hidastavat niiden saavuttamista. Lain kirjaukset edistävät tilojen ja maan tehokasta käyttöä. Käyttötarkoitusten muutosten muuttuessa aiempaa helpommiksi voidaan rakennusten elinkaaria jatkaa, mikä vastaa kansallisia tavoitteita. Tämä on erinomaisen hyvä asia. Toisaalta taas purkamislupa saattaa irrota aiempaa helpommin, mikä voi viedä kehitystä toiseen suuntaan. Jätteiden kierrätys saattaa edistyä. Kokonaisuudessaan vaikutukset kiertotalouden edistymiselle eivät ole selkeitä.

Suomen kansainvälinen kilpailukyky jäämässä jälkeen Pohjoismaista

Hiilijalanjäljen ohjaaminen kehittää kokonaisuudessaan suomalaista kiinteistö- ja rakennusalaa kilpailukykyisemmäksi myös rakennustuotteiden viennin näkökulmasta. Vähähiilisten rakennustuotteiden kysyntä on vahvassa kasvussa ympäri maailmaa. Vähähiilisyys on osa kilpailukykyä, eikä sääntelyn purkaminen lisää innovaatioita. Vähähiiliset ratkaisut ovat yksi keskeinen tekijä, joka edistää kilpailukykyä. Hiilineutraali rakentaminen ja kehittäminen on tasaisesti kasvava vaatimus asiakkaiden ja sijoittajien taholta. Sääntelyn keventäminen, kuten ilmastoselvityksen ja materiaaliselosteen supistaminen, voi vähentää kannustimia investoida kestäviin teknologioihin ja innovaatioihin, jotka ovat jo markkinoiden kehityksen ytimessä. Kilpailukykyä ei saavuteta keventämällä sääntelyä, vaan panostamalla vähähiilisyyteen ja sen mukanaan tuomiin taloudellisiin hyötyihin.

Tästä syystä esimerkiksi Tanskassa jopa rakennustuoteteollisuus on vaatinut riittävän tiukkaa kansallista raja-arvoa. Tanskassa aiemmin asetettuja raja-arvoja onkin jouduttu jo kiristämään ja niille on tehty portaittainen vähentämissuunnitelma. Tämän nähdään kannustavan tehokkaasti teollisuutta kehittämään vähähiilisempiä tuotteita ja tuovan tanskalaisille yrityksille kilpailuetua myös kansainvälisessä kilpailussa.

Pohjoismaisessa vertailussa Suomi jää jälkeen muista maista. Sääntely on muissa Pohjoismaissa kattavampaa ja koskee useampia rakennustyyppejä ja korjausrakentamista. Esimerkiksi hiilijalanjäljen ohjaamista korjausrakentamisessa nähdään Suomessa hankalana toteuttaa, mutta se kuitenkin onnistuu esimerkiksi Norjassa.[2] Omakotitalojen päästöohjaus onnistuu myös esimerkiksi Ruotsissa.

EU-sääntely kiristymässä

Raja-arvo-ohjaus on keinovalikoimassa myös rakennusten energiatehokkuusdirektiivin (EPBD) uudistuksessa, jonka kansallinen valmistelu on meneillään. EU:n komissiossa on valmistelussa myös delegoitu asetus, jolla tultaneen asettamaan suosituksia

[2] Nordic Sustainable Construction -julkaisu: Harmonised Carbon Limit Values for Buildings in Nordic Countries: Analysis of the Different Regulatory Needs

Green Building Council Finland ry
Siltasaarenkatu 8-10, 00530 Helsinki
00100 Helsinki
Y-tunnus: 2367766-3

Kirjallinen lausunto ympäristövaliokunnalle

6.11.2024

ilmastoselvityksestä sekä raja-arvo-ohjauksesta. Suosituksena tulevat mahdollisesti olemaan myös, että kansallisesti määritellään seuraamus, jos raja-arvoa ei saavuteta, sekä että laadittaisiin kansallinen tietokanta, johon laskentojen tulokset kootaan. Nämä molemmat puuttuvat Suomesta tällä hetkellä.

Miksi ilmastoselvitys ja hiilijalanjäljen ohjaus rakentamisessa on ylipäätään tärkeää?

Ilmastoselvitys kytkee päästövaikutusten arvioinnin tiiviiksi osaksi rakentamisen prosessia.

Tarkempi asetus ilmastoselvityksestä valmistunee keväällä 2025. Asetuksessa määritellään todennäköisesti koko rakennuksen elinkaaren hiilijalanjäljen raja-arvo. Raja-arvo ohjaa tehokkaasti koko rakentamisen ketjua – siltä osin, kuin sitä vaaditaan. Se ohjaa:

- Rakennushankkeiden tilaajia hankkimaan vähähiilisiä ratkaisuja rakentamiseen.
- Rakennustuoteteollisuutta kehittämään vähähiilisiä tuotteita vastaamaan tilaajien tarpeeseen.
- Suunnittelun näkökulmasta hiilijalanjäljen laskenta on jo osa suunnitteluprosessia uudishankkeissa, eikä tuo niihin merkittävää lisätyötä. Korjausrakentamisessa tilanne olisi toinen ja ohjausvaikutus myös suunnitteluun suurempi.

Positiivista hallituksen esityksessä on se, että ilmastoselvitys säilyy edelleen uudisrakentamisen ohjauskeinona. Valitettavasti vaikutus päästöihin on pieni.

Annamme mieluusti lisätietoja.
Kunnioittavasti

Antti Ruuska
Toimitusjohtaja
antti.ruuska@figbc.fi
040 176 3142

Liina Länsiluoto
Yhteiskuntasuhdepäällikkö
liina.lansiluoto@figbc.fi
040 835 4900